СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLIX. Ч. 124. Джерзі Сити, Н. Дж., понеділок, 2-го червня 1941. No. 124. Jersey City, N. J., Monday, June 2, 1941 VOL. XLIX.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ОСТОРОГИ ПЕРЕД САБОТАЖНИКАМИ

НЮ ЙОРК. — Федеральне Бюро Дослідів дістало тайне повідомлення, що на терені Ню Йорку ріжні підривні елементи хотіли спричинити в день украшення гробів ріжні саботожні вчинки, головно в будівельних доках і фабриках, що виконують воєнні замовлення. Відразу Бюро Дослідів поробило заходи, щоб цьому запобігти. В той день вислано в ріжні важні місця сильні відділи поліції, які точно слідкували за всіми підозрілими типами і жадали від них вилегітимування — хто вони є, та що роблять в даній околиці?

ЗАКРИТТЯ ОСЕЛІ БУНДУ.

ЕНДОВЕР (Ню Джерзі). — На приказ прокуратора стейту Ню Джерзі, Виленца, поліція удалась до оселі американсько-німецького „Бунду" і закрила його. При тім сконфісковано ріжні речі, як підбурюючу літературу, портрети Гітлера й т. п. Тим, що під цю пору перебували в цій оселі, звелено відразу опустити її. Як причину подано це, що оселя не відновила свого алькогольного „лайсенсу"; що члени Бунду далі носили однострої, хоч це заборонено законом; і, загалом, ця оселя викликувала ріжні неприємні випадки в тій околиці та була неприємною для мешканців.

АМБАСАДОР ВАЙНЕНТ ВЕРНУВ ДО ДОМУ.

НЮ ЙОРК. — На літаку прибув до Америки американський амбасадор до Лондону, Джан Вайнент. Він журналістам не хотів подати причин, чому приїхав, та що чувати в Европі? Лише сказав, що має здати звіт секретареви стейту Корделови Голови, та президентови Рузвелтови. Опісля, по кількох днях побуту в Америці, назад верне до Англії.

ДОМАГАЮТЬСЯ ЗАМОВЛЕНЬ ВІД АРМІЇ І ФЛЬОТИ.

ВАШИНГТОН. — Бюро заряду продукції натискає на команду армії і фльоти, щоб вона дала всі замовлення для промислу, на повну суму, яку дотепер дістала від конгресу, а саме на десять біліонів долярів. Бюро заряду продукції говорить, що коли промисл дотепер не розвинув своєї роботи як слід, то причина ця, що команда армії і фльоти не дає повних замовлень. Коли замовлення підуть у рух, то й промисл відразу приспособиться до більшої праці та зачне працювати по дві, а навіть по три шихти.

КНЯЖНА ЮЛІЯННА ДАЄ СВОЮ КРОВ.

ОТАВА. — Голяндська престолонаслідниця, княжна Юліянна, зголосилась до шпиталю, щоб віддати частину своєї крови для воєнних цілей. Цю зібрану кров опісля відсилають до воєнних шпиталів і дають її тим раненим воякам, що втратили підчас поранення багато крови. Коли якийсь „щасливець" дістане трохи крови княгині Юліянни, могтиме хвалитися, що „в його жилах пливе королівська кров".

ВТЕКЛИ ПЕРЕД „БІСМАРКОМ".

ОТАВА. — До Канади приїхала частина британських летунів, які їхали до Канади і Америки, щоб тут відбувати свій воєнний вишкіл. Ті летуни говорили, що вони підчас своєї подорожі до Канади, малощо не були затоплені німецьким кораблем „Бісмарком", який пару днів пізніше сам пішов на дно. Вони знаходились недалеко того місця, де вивязалась боротьба між „Гудом" і „Бісмарком", внаслідок якої „Гуд" пішов на дно. „Бісмарк" вже навіть наздоганяв їх, але один контрторпедовець перестеріг їх, щоб втікали. Вони пішли повною парою вперед і дійсно втекли перед „Бісмарком".

ПРОТЕСТИ В СПРАВІ КУРТА РІТА.

НЮ ЙОРК. — Німецькі конзулярні власти робили заходи, щоб визволити з арешту німецького тайного „дипльомата", Курта Ріта, якого американські власти арештували, підозріваючи його в підривній роботі. Не помогли навіть протести німецької амбасади. Американські власти не хотіли навіть його випустити за окупом, а далі держать під арештом.

КОРДЕЛ ГОЛ НЕ ПОЇХАВ НА ВІДПОЧИНОК.

ВАШИНГТОН. — Внаслідок напружених часів в Европі, секретар Кордел Гол не поїхав на триденні вакації, а сидів в своїм бюрі навіть в минулу пятницю, хоч це було свято прикрашування гробів.

В дипльоматичних колах говорять, що факт, що президент Рузвелт в своїй недавній промові не натаврував гостро Японії, а також факт, що велика частина американської фльоти перейшла на Атлантійський океан, свідчить, що Америка у відношенні до Японії шукатиме зближення і порозуміння.

НАЦІЯ ДОСТОЙНО ВІДСВЯТКУВАЛА ДЕНЬ ПРИКРАШЕННЯ ГРОБІВ

Минулої пятниці американська нація достойно відсвяткувала день украшення гробів, і день памяти своїх національних героїв. По всіх містах і містечках цілих Злучених Держав Америки, а навіть по всіх кутках світу, де перебувають американці, влаштовано меші, або більші паради, на яких бесідники з вдякою споминали тих, що поклали свої голови на жертівник нації.

Цього року американці святкували це свято навіть торжественніше ніж попередних років. Бо всі відчували, що ми живемо в часах, в яких може знов зайти потреба жертвувати все, що маємо, для добра цілого народу. Бесідники майже однозгідно всюди підкреслювали потребу посвяти й ідеалізму, а також єдности внутрі нації. Бо лиш шляхом внутрішної єдности, полученої з готовістю жертвувати все, до життя включно, з боку кожного громадянина, край може відвернути ті небезпеки, які йому нині ззовні загрожують.

Цього дня суспільність украшувала цвітами гроби поляглих у війнах своїх вояків, а зокрема відбувано паради біля могил і памятників воєнних героїв та вождів. В Ню Йорку відбулась велика парада, що перемашерувала кологробу вождя з громадянської війни, генерала Гранта. В тій параді брали участь ріжні цивільні організації, військові частини, а також ріжні ветерани з минулих воєн у своїх оригінальних строях. Серед них було кількох старушків, що колись служили в армії Гранта. Але з огляду на старість вони вже не машерували, тільки їхали в авті. Проте духом вони були молоді, та заявляли, що колиб їм хто вернув вік, відразу вступилиб знов до армії, щоб служити свому народови. Подібні паради, але трошка менші щодо числа, відбулись по чотирьох інших діяльницях Ню Йорку, Квінс, Бруклин, Бронкс і Ричмонд.

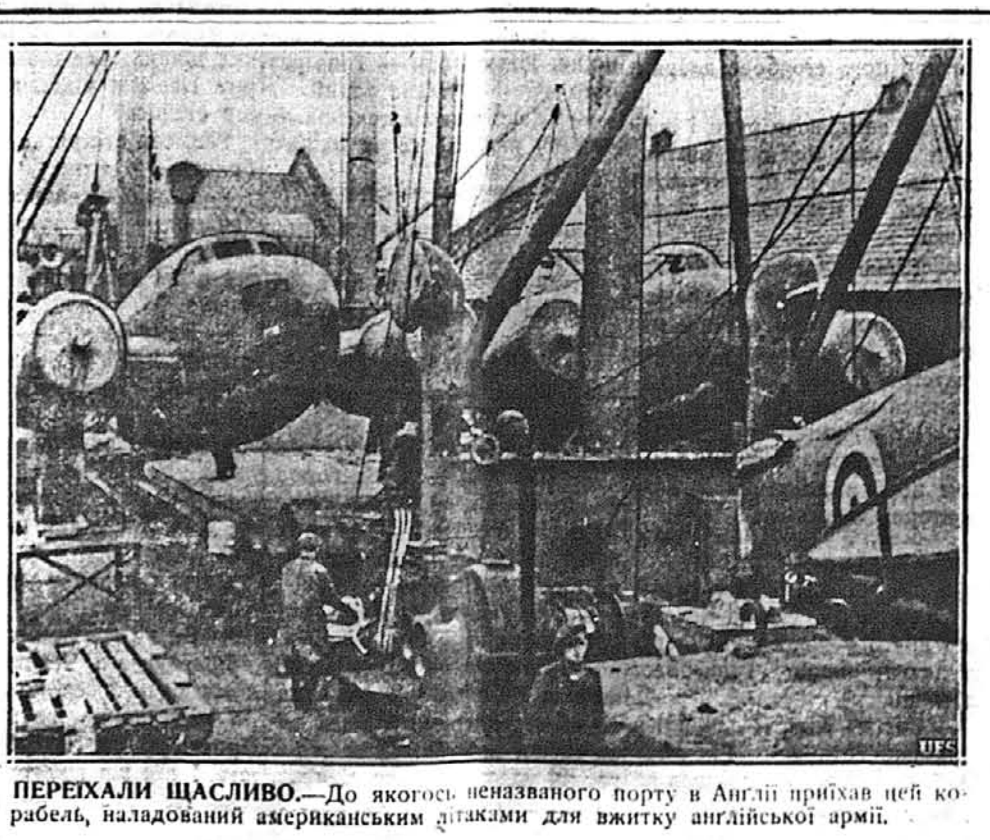
В той сам час по всіх церквах відбувались богослуження з панахидами, на яких споминано всіх поляглих в війні американських вояків. Також духовенство того дня свої проповіді присвячувало темам національної єдности, патріотизму, ідеалізму і готовости цілої суспільности приносити жертви для спільної національної цілі.

З ПЯТОЇ КОНВЕНЦІЇ СОЮЗУ УКРАЇНОК

Пята конвенція Союзу Українок Америки розпочалася в пятницю, 30. травня, в Інтернешенел Сентер у Ню Йорку. Вступне привітне слово виголосила пані Анета Кмець, голова СУА. Головною атракцією перед полуднем було врочисте посвячення прапорів, американського й українського, чого доконав Преосв. епископ Іван, виголосивши при тому дуже змістовне й патріотичне слово. Пополудні були привіти з місць. Вечором відбувся концерт, на якому співав відомий артист, п. Михайло Голинський, при акомпаніяменті пані Віри Стеткевич. Артист почував себе знаменито, а голос звучав надзвичайно гарно. Було повно публики, головно жіноцтва, яка приймала артиста надзвичайно тепло. По концерті пішли делегатки і гості до галі на самім верху будинку на святочну вечеру. Саля була битком набита, так, що булаб здалась більша. Пані Кмець представила в першу чергу паню Мюзет Тролок, президентку Нюйорської Федерації Жінок, яка сказала дійсно щире й тепле слово про ті враження, яких вона зазнала на концерті й вечері від тої хвилини, коли почула як чудово й з яким зрозумінням і відчуттям відіграно, а потім відспівано американський національний гимн. Додала, що вона певна, що й український гимн жінки співають з такою самою глибиною. Також згадала за те, що незабаром і українські жінки будуть запрошені Федерацією, щоб прийшли зо своїм українським національним прапором і взяли участь як представниці в тім спільнім ділі, за яке возьметься жіноцтво, допомагаючи обороняти Америку. На ту тему говорив теж д-р Л. Мишуга, вказуючи на ту добру нагоду, яку має тепер наше жіноцтво для справи оборони України і її права на самостійне й державне життя. Пані Кмець представляла потім гостей, бизнесменів, ріжних представників. З них забирали довше чи коротше слово: М. Мурашко, складаючи привіт від У. Н. Союзу, О. Штогрин (секретарка), О. Лотоцька (редакторка), д-р Н. Пелехович-Гайворонська, С. Ярема (есемблимен), Ц. Олесницька, Я. Чиж (редактор), А. Вагнер (почесна голова), А. Мазур (заст. предсідниці) й інші. Субота призначена на звіти, резолюції й вибір головної управи, а неділя на реферати.

СТУДЕНТИ, ЩО НЕ ВМІЮТЬ ПИСАТИ

Такі „студенти" існують розуміється лише в СССР, „країні абсолютної грамотности", як про це свідчать „Ізвестія" з 7. V з нагоди „кінця шкільного року", зазначуючи наступне: „Нема чого ховати гріха, у нас є багато таких керманичів шкіл, які намагаються сфальшувати справжній образ своєї чинности та виставити її в рожевім освітленні. Середним школам робилося вже давно закиди, що їх абсольвенти, навіть ті, які кінчили школи з відзначенням, при іспитах до вищих шкіл виявляли своє неуцтво і брак елементарної грамотности. Вони роблять дуже багато помилок в писемних працях і дають смішні відповіди на запитання професорів при іспитах..." З інших подібних повідомлень видно, що неуцтво студентів є дуже часто результатом політики московщення в школах чужонаціональних країв СССР.

ПЕРЕЇХАЛИ ЩАСЛИВО.—До якогось неназваного порту в Англії приїхав цей корабель, наладований американським літаками для вжитку англійської армії.

ЯПОНІЯ ЗАЯВЛЯЄ, ЩО ОСТАНЕ „ВІРНОЮ" ДЕРЖАВАМ „ОСІ"

ТОКИО. — Японський міністер заграничних справ Мацуока дивується, що в Злучених Державах є люде, що припускають, що Японія може згодом відлучитись від держав „осі". Як подає Асошіейтед Прес, Мацуока підкреслив, що Японія буде виконувати льояльно те, до чого її зобовязує Потрійний Союз. Думати інакше, каже Мацуока, значить ширити в світі нове непорозуміння і замішання. Японія звязана з Німеччиною й Італією і це, заявив Мацуока, є підставою японської заграничної політики.

НАТЯК НА ВОЄННІ КРОКИ.

Японія не має ніяких воєнних замірів, казав ще Мацуока, особливо, коли іде про Пацифік, чи Полудневі Моря, але готова на все, коли її життєві інтереси будуть загрожені. До тих „життєвих інтересів" треба зачислити теж і сирівці, гуму і нафту, що їх посідають Голяндські Індії, куди тепер звернений особливий натиск з боку Японії.

ЗНОВУ ПРО ПОХІД ГІТЛЕРА НА УКРАЇНУ.

АНКАРА (Туреччина). — Чиясь пропаганда, що постійно пускає щораз нові поголоски про те, що Німеччина підготовляє похід проти Советів, щоб заняти Україну і Кавказ, знову пустила в світ ще одну таку поголоску. Отже кажеться, що Німеччина стягнула свої панцирні сили з Югославії й Греції до Румунії й розложила їх над Серетом, над самою румунсько-советською границею. До цього додають, що в Румунії й без того находяться значні німецькі сили. Далі кажеться, що вислано нові дивізії в інші частини земель, що є під німецькою контролею, а граничать з СССР. Особливо говориться про велику силу німецького війська, що ніби має бути згромаджене в тій часнині Ґенерал-Ґубернаторства, що є замешкана головно українцями. Взагалі нова концентрація німецьких військ має бути того роду, що видно, що ті війська мають на увазі вступлення на територію України. В Румунії має бути аж 41 німецьких дивізій, готових до нападу на Совети. Знову поширюються давні поголоски, що Гітлер мав у пляні похід на Україну ще весною, але тому перешкодили інші воєнні події, в першу чергу війна з Югославією і нещаслива війна Італії з Грецією. Ось тому отсей похід на Україну має ніби бути відложений аж до осени. На польських землях, кажеться далі, німці мали згромадити до півтора міліона війська на те, щоби була резерва на всякий випадок, себто, колиб не вистарчали ті сили, що їх нагромаджено в Румунії. Похід на Україну має бути, як кажуть, теж „бліцкрігом". Замітне щодо тих поголосок те, що ніяк не можна відгадати, хто їх розпускає. Многі припускають, що це робить німецька пропаганда на те, щоб такими поголосками відхилити увагу Британії від інших воєнних замислів Німеччини.

ПРЕЗ. РУЗВЕЛТ, СІКОРСКІ Й БЕРЛІН.

ЛОНДОН. — Польські дипльоматичні кола звертають увагу на те, що націстівський орган „Фелькішер Беобахтер" перший раз заговорив про польську справу на видній місці, себто на першій стороні. Між іншим згадує цей часопис за розмови през. Рузвелта з ґен. Сікорским, премієром польського уряду на вигнанню. При тому пише, що з тих розмов виходить, що президент Рузвелт „цілковито не визнається на европейських відносинах". Тільки не подає, в чому саме полягає оте нерозуміння.

НЕ ВИПЛАТИТЬСЯ ДАЛІ БОРОНИТИ КРЕТИ.

ЛОНДОН. — Британське воєнне командування погодилось уже від кількох днів з тим, що годі далі боронити остров Крету, бо це получене з такими великими витратами, що не оплачується. Краще сили заховати на боротьбу в інших місцях, догідніших для британців.

НЕ БУДЕ НАПАДУ НА АНГЛІЮ.

ЛОНДОН. — З війни на Креті витягають британці одну науку: Нема потреби дуже журитись німецькою інвазією. З того, що Крета з малими силами могла так довго боротись і знищити таку силу німецьких парашутистів, видно наглядно, що німці навіть не повинні думати про те, щоб могти напасти на Англію. Вони булиб там цілковито винищені. Щодо цього нема найменшого сумніву, коли зважити, як сильно Англія приготована на кожному місці на того роду напад.

ПРИКРАСИЛИ ГРОБИ АМЕРИКАНСЬКИХ ВОЯКІВ.

ВІШІ. — На американський „Меморіел Дей" була в Парижі відправа в церкві, а всюди, де є звинтарі з американськими поляглими, французи поприкрашували гроби квітами.

НА КРЕТІ БУЛО ГІРШЕ НІЖ В ГРЕЦІЇ.

АЛЕКСАНДРІЯ. — Британські й грецькі вояки, що вспіли втекти з німецького полону на Креті й дістатись до Єгипту, розповідають, що німці бомбардували Крету з далеко більшою силою ніж бомбардували Грецію. Вже з того одного можна пізнати, як тяжко було британцям обороняти цей остров.

ПОЛЯКИ В ПІДПОЛЮ.

СТОКГОЛЬМ. — Доносять з Ґенерал-Ґубернаторства, що німецькі суди засуджують щораз більше молодих поляків за саботажі й участь у підпольній революційній роботі, зверненій проти німецької окупації Польщі.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.
Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
За кожну зміну адреси платиться 10 центів.
Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

НАДЗВИЧАЙНИЙ СТАН

Надзвичайні події в світі, зокрема в Европі, довели до того, що президент був змушений проголосити — Надзвичайний Стан. Це є в американському життю надзвичайна подія, така сама як та, яку переживав край в 1917 році. З тим усі згідно погоджуються. І вже те одно повинно освідомити кожного, що це означає. На практичні висновки цеї проклямації президента Рузвелта, якої точний переклад передаємо на іншому місці, не буде треба довго ждати. І тому саме звертаємо увагу ще й зо свого боку на те, що сталося і що буде діятись.

Як знаємо, ще далеко до цеї проклямації, бо якраз тому рік, американсько-українське громадянство виявило в зорганізованій формі, що воно добре розуміє міжнародне положення і ті конфлікти, що опанували світом. Воно теж дало вислів тому, що відчуває, яка у тому конфлікті припаде роля Злученим Державам. Маючи це на увазі, воно заявилося одноголосно за те, щоб попирати внутрішню і заграничну політику президента Френклина Д. Рузвелта.

Колиж ще іде про громадянство, обєднане У. Н. Союзом, то згадаємо, що недавно відбулася XX. Конвенція У. Н. Союзу, на якій запала одноголосна ухвала за те, щоб у теперішні критичні часи стояти твердо при уряді й президенті Рузвелті й попирати їхню політику, зокрема все те, що відноситься до оборони краю.

До згаданого нема що більше додавати. Воно не потрібне, бо всі ми добре розуміємо, про що іде. Колиж забираємо таки голос, то тому, щоб вказати, що наближаються найкритичніші дні. Вони мусять застати цілу Америку обєднаною. Це вже не буде час на те, щоб сумніватись, полемізувати, критикувати. А буде час на те, що й як робити, щоб Злучені Держави могли виконати те, до чого заставляє їх судьба; журба вже й за себе, а не тільки за інші демократії.

Проголошений „надзвичайний стан" може потривати навіть і дуже довго. Він вимагатиме від кожної й кожного з нас теж і надзвичайних жертв. Міліони підуть на таку службу, яка вимагатиме можливо й того, щоб наразити своє життя, стаючи в обороні Америки. Інші будуть заставлені до інших патріотичних вчинків: добровільних і безплатних. А весь загал мусітиме ще складати матеріяльні жертви, бо модерна оборона краю це надзвичайно коштовна річ.

Ми певні, що американське громадянство українського роду, що досі завжди відносилось до цього краю і його уряду з найбільшою льояльністю, зложивши через свої представництва свої формальні заяви, віддасть себе тепер вцілости справі оборони цього краю. І то теж ще й в такому переконанню, що таким робом, сповнивши вірно свої громадянські обовязки, матиме змогу стати теж і в обороні права українського поневоленого народу в Европі на вільне й самостійне життя. Для нас боротьба з насильством в Европі може бути чесною і справедливою тільки тоді, коли у тій боротьбі думається визволяти теж і український нарід з неволі. Це ми отверто заявляємо й від того ніколи і ніяк не відступимо.

ПРОКЛЯМАЦІЯ

Президента ФРЕНКЛИНА Д. РУЗВЕЛТА *про* Необмежений Надзвичайний Стан

З огляду на те, що дня 8. вересня 1939 року внаслідок війни в Европі, була видана проклямація про обмежений надзвичайний стан у державі, яка впроваджувала міри для скріплювання нашої національної оборони в границях мирових уповноважень;

З огляду на те, що наступні випадки виразно показали, що цілі воюючих держав „осі" не є обмежені до цього, що вони собі накреслили на початку, але включають повалення демократичних устроїв всюди по світі, а також світове панування над народами і їх господарствами шляхом знищення їх опору на суші, морі й повітрі; і

З огляду на те, що байдужність з боку Злучених Держав Америки до цеї зростаючої загрози булаб небезпечна, а звичайна розвага вказує, щоб задля безпеки цього краю і цеї півкулі ми перейшли з мирових уповноважнень щодо мілітарної сили на таку основу, яка далаб нам змогу відразу і рішуче ділати проти всякої спроби окруження цеї півкулі, або запровадження баз з ціллю дальшого нападу, а також далаб нам змогу віддерти загрозу розбишацького проникання чужинецьких агентів в нашу територію і в наше суспільство;

Тому — Я, Френклин Д. Рузвелт, президент Злучених Держав, отсим проголошую необмежений надзвичайний, національний стан у цьому краю, який вимагає, щоб військові, морські, повітряні і цивільні чинники були поставлені на стопу поготівля, щоб відперти всі чини, або загрози нападу, звернених проти якої небудь частини Західньої Півкулі.

Закликаю всіх льояльних громадян, занятих в оборонім промислі дати першенство потребам краю з тою ціллю, щоб державна система, яка уможливлює існування приватного підприємства, могла далі жити.

Закликаю наших льояльних робітників, а також власників заведень, щоб стопили свої дрібні непорозуміння в більшім зусиллі забезпечення життя одинокому державному устроєви, який признає права як для праці так і для капіталу.

Закликаю льояльних державних і місцевих провідників, а також урядовців, співпрацювати з цивільними чинниками краєвої оборони в Злучених Державах, щоб запевнити нам внутрішню безпеку перед підривною роботою, керованою заграничними чинниками, та заставити кожну оселю до того, щоб вона могла якнайбільше продукувати з найменшими витратами і без непотрібних терть.

Закликаю всіх льояльних громадян поставити потреби нації першими в умі і чині, щоб таким чином ми могли змобілізувати і мати готовими для негайного вжитку всю нашу моральну силу і всі матеріяльні засоби цього краю.

Для посвідчення цього я приклав до цього свій підпис і прибив печать Злучених Держав Америки.

Дано в місті Вашингтоні, двацять семого дня місяця травня, в Божім році тисяч девятьсот сорок першім, а в сто шістьдесять пятім році незалежности Злучених Держав Америки.

ФРЕНКЛИН Д. РУЗВЕЛТ.

Стверди підпис президента:

КОРДЕЛ ГОЛ, секретар стейту.

ОЧЕВИДЕЦЬ ПРО ТЕ, ЩО ДІЄТЬСЯ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ

***ВІД РЕДАКЦІЇ:**—На днях прибув до Злучених Держав молодий американець українського роду, що перебував довгі роки на Західній Україні, покінчив там вищі школи і брав активну участь в культурно-національнім українськім життю. Приглянувся він добре давній польській владі, як теж був свідком півторарічної московської господарки на західньо-українських землях. Імени очевидця не подаємо зо зрозумілих причин. Спостереження цього американського громадянина подаємо в серії статтей, з яких та є пятнацята.*

XV.

Як Виглядають Советські Кооперативи?

Організація кооператив.

Як большевицькі окупанти заняли Західню Україну, то застали там українські кооперативи, але вже в недонищеному стані. За останні місяці польського панування українські кооперативи витерпіли від поляків не менш як витерпіли самі українські люди. В дикій ненависти до всього, що українське, поляки руйнували безпощадно теж і кооперативи, думаючи ще й тим способом знищити „гнізда українського націоналізму". Отже з приходом большевиків кооперативи не були вже в такому розцвіті, як кілька літ тому. Та проте вони ще мали велику скількість нагромаджених товарів, що представляли грубі міліони тяжко запрацьованого українського гроша. З приходом большевиків усе це пішло в нівець. У першу чергу большевики кинулись як та голодна саранча викупювувати все, що тільки було в кооперативі. Знову нагромаджені капітали кооператив знищила большевицька влада указом про виміну польських золотих на советські рублі. В грудні 1939 р. одного ранку большевицьке радіо проголосило, що до 12-тої години того самого дня відтягається з обігу польський золотий. Населенню наказано негайно виміняти польські золоті на рублі. Очевидно, що дуже мале число людей могло скористати з тої виміни, бо багато про це навіть не чуло, а ці, що знали про це, не мали часу на таку виміну. Ось так міліони українських та польських грошей згублено в одному дні, а в тому числі страчено також міліони кооперативного капіталу. Легко зрозуміти, що тут потерпіло найбільше українське селянство. Знищивши ось так українські кооперативи, большевики почали переорганізовувати цілу кооперативну сітку на свій лад. Подібно як в адміністрації та комуністичній партії, большевики створили т. зв. триступневу систему в кооперації — сільська кооператива, районовий союз та обласний союз кооператив. Лиш сільська кооператива спочиває в українських руках, бо т. зв. „лавочна комісія", в яку входять голова, секретар, „заготівщик" і ін. складається з місцевих українських людей. Крамарем є звичайно такий чоловік, що вписався в комсомол, або виявляє комуністичне наставлення.

Районові та обласні кооперативні союзи кермуються майже виключно москалями, рідше не-українцями. Тамтуди українців зовсім не впускають.

Коли приходять якісь товари для кооперативи, то це є велике свято для советського громадянина. Товари приходять насамперед до обласного союзу, цей знова пересилає товар до районового союзу, а щойно відтак від цього останнього дістає сільська кооператива це, що їй призначать вгорі.

Обласні та районові союзи мають необмежену власть над сільськими кооперативами. Це вони рішають, чи, яка й що має дістати сільська кооператива. Часто таку сільську кооперативу карається за „непослух" чи „нельояльність" в той спосіб, що їй не висилають товару. Провиною такої сільської кооперативи може бути, наприклад, це, що вона не передала районовому чи обласному союзови жаданої скількости таких сільських продуктів як молоко, яйця, городовина.

Що можна купити в советській „лавочці" - кооперативі?

Советська торгівля належить до найбільш хаотичної та здезорганізованої ділянки советського господарства. Коли ввійдете в таку советську кооперативу, то вас проймає жах. Ви там не побачите нічого, з того, що пересічна людина потребує до життя. Одинокий товар, якого можна дістати в советській кооперативі завжди купити: одеколон (кольонська вода), пудер, паперові ґудзики до убрання, червоні звизди з серпом і молотом, бляшки з портретами Сталіна та Леніна, скла до хатних лямп (а вже ґнотків цілком не має, люди світять при помочі примітивних ґнотів власного виробу!), цукорки (чоколяди не можна дістати на лік), олівці, всякі гарнадлі та шпильки до волосся, гребінці кепської якости, та „коралі", роблені зо звичайного скла та мальовані фарбою, що облазить при першому діткненні. Сшитків цілком нема, як взагалі бракує всяких паперових виробів. Шкільна дітвора дістає сшитки в школі, але дуже в малій скількості. Большевики бояться продавати сшитки в кооперативі тому, що на тому полі існує широко розгалужена „спекуляція". Видно, що советська влада не хоче, щоб її горожани взагалі багато писали, тому так сильно обмежує продажу паперу.

З обуви советська кооператива має звичайно тільки полотняні сандали з ґумовими підошвами і шнурівки. Знана річ, що на сільське болото ці сандали цілком не надаються, тому мало хто їх купує. Одежі цілком нема. Тільки десь-не-десь привозять якісь жіночі суконки з найбільш [illegible] дитної матерії.

„Махорку", цебто грубо січений тютюн, можна також діставати в більшій скількості в советській кооперативі, так як „водку", кольонську воду чи пудер. Зате сірників нема, й населення відчуває великий брак з того приводу.

Мило належить до найбільш пожаданих та найрідших советських продуктів. За таке мило, що тут в Америці кидають по собвейових кльозетах для дизинфекції, платилиб у Советах золотом... Українське село дає собі раду в той спосіб, що переварює попіл та витворює т. зв. луг, і в ньому пере білля.

У большевицькій кооперативі цілком нема, наприклад, таких продуктів як цукор, сіль, перець, паприка і т. п. Раз на рік привозять до кооперативи бібкового листя. Т. зв. полудневі овочі, як помаранчі, цитрини, фіґи, рошки, родзинки, дактилі, корінці до печива (як ванілія чи цинамон) належать до другого світу... Про них ніхто в СССР навіть не думає — з виїмком правлячої кліки комуністичних преторіянів.

З сільських продуктів кооператива має яйця, масло, сир, молоко, та таку городовину як морква, петрушка, цибуля і т. п. Але цих продуктів під загрозою великих кар не вільно продавати сільському мешканцеви. Ці продукти призначені виключно для районових та обласних кооперативних союзів! Щойно, коли згадані союзи дістануть сільські продукти у вимаганій скількости, вони дають за це відповідну скількість „фабрикатів" у формі ґудзиків і т. п. Найбільше дають бляшок з портретами Сталіна чи Кірова. „Заготівщик", що менш-більш відповідає колишньому справникови в українській кооперативі, обчисляє, скільки така „лавочка" має доставити сільських продуктів до районової

(Продовження на ст. 3-тій)

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

ОРЛИ

Історичне оповідання з рр. 1734—1750.

(9)

— Сотника Тригуба донька, — відповіла сміливо.

— Сотника Тригуба? — і Чекатунов задумався на хвилину. А тоді: — Будь ласка, увійдіть до уряду.

Не ввійшла, а вскочила в канцелярію й батькові до грудей припала, на шиї його повисла.

— Що вони натворили окаянні!

Офіцир Чекатунов української мови не розумів.

— Нічево, нічево. Паґулялі немношка. Заспокійтесь, — потішав Орисю, підсміхаючись лукаво.

Йому хотілося показати себе чемним і добре вихованим офіциром. Недаремне виводив свій рід із столбових дворян[28]).

— Заспокійтеся, панночко — приставав до Орисі, — такій гарній дівчинці ми не зробимо кривди.

Але Орися й не дивилася на нього. Взяла батька свого за руку й — Ходімте!

— Що вона сказала? — повернувся Чекатунов до одного із салдатів, що знали українську мову.

— Сказала, — пояснював салдат, — „пайдьомте!"

— Пайдьомте! Пайдьомте! — сміявся Чекатунов, заглядаючи дівчині в очі. — От простота, от щирість дитяча. Як гарно, як зворушливо, ну, просто чорт бери!

Його дійсно роззброїла Орися і своєю вродою і тим, що за батьком своїм прибігла і, врешті, цим коротким: „Ідемте!" А до того Чекатунову після двох-трьох годин варварського знущання над безборонними мешканцями городу хотілося щось добре зробити. Конечно щось добре і гарне, щось таке, що свідчило би про його столбове дворянств.

Тому, затираючи руки і шкірячи здорові білі зуби, він підступив до Орисі й, шураючи ногами, ці кланяючися чемно казав:

— Гарна панночко! Щоб з цеї першої зустрічі не зберегли поганого спомину про мене, то я йду вашому бажанню назустріч і кажу: „Ідіте!"

Орися видивилася на нього.

— Не розумієте мене? Ви вільні. Можете зі своїм батьком відійти додому... Дамой! повторив голосніше.

*

— А я до вас, пане сотнику, з візитою, — сказав Чекатунов другого дня вранці, переступаючи поріг Тригубової світлиці.

— Гостям раді, — відповів стримано сотник. — Спочиньте, будь ласка, — і показав на крісло, хоч Бог хиба знає, як йому тяжко було витати такого гостя.

— Як же ви себе почуваєте по вчарашньому? Стурбовані? — почав Чекатунов.

Сотник махнув рукою.

— Жалко людей, пане старшино. Тілько горя — І ще раз повторив: — Тілько горя!

— Ґадаєте, що я такі експедиції[29]) люблю? Та чи одного не любить людина, а робить, бо мусить. Служба і — годі!

Зітхнув і глянув по хаті. Заглянув і крізь двері до боківки.

— А донечка ваша, — спитав солодко, — не стурбована?

— Спитайте її.

— А деж вона?

— Пішла кудись. На город, чи до сусідів, не знаю.

— Це недобре, — стурбувався гість. — Тепер тут салдати. Не забувайте.

— Під вашою рукою, — відповів сотник.

— Ну так, це правда. Але знаєте, наш чоловік як випе, то на все здатний. А ваша доня гарна, красуня. Вже то в вас як удасться гарна дівчина, то тільки стій і дивися. Боюсь, щоб який салдат не задивився на неї.

— А дисципліна? — і сотник впялив свої чоловічки в обличчя офіцира.

— Н-да. Річ ясна. Я караю за те. Особливо за благородних дівиць. Але що вам із кари? Невжеж відстанеться те, що сталось?

Розмова застрягла, як віз у болоті.

— Н-да, — почав гість по хвилині. — А я гадав, що застану вашу донечку й попрошу в неї вибачення за вчорашнє.

— Нема за що, — відповів сотник. — Ви її не скривдили.

— Але занепокоїв, хоч не хотів.

І знову мовчанка. По хвилині:

— Скажіть, сотнику, який же це чоловік, той пан Сулима?

Сотник нервово порушився на кріслі.

— Ви не зрозуміли мене, — виправдувався Чекатунов, — я тільки питаюся, чи людяний, бо чую, що це великий пан. Про нього і в Петербурзі знають. І там він приятелів має.

— Не знаю, — відповів Тригуб, — але людина він благородна й людяна, як мало між такими панами.

— Спасибі. А його син? Куди він поїхав, не знаєте?

— Міркую, що в справах. У Сулимів чимало маєтків, а маєтки тепер у нас понищені та обезлюднені, то й діла багато. В Сулими аж під Києвом є села.

— Аж під Києвом, — здивувався москаль.

— Аж під Києвом, — повторив Тригуб і плеснув у долоні. Казав подати сніданок, бо знав, що не погостити гостя, це — образити його.

За гетьманування покійного Апостола звикли вже були наші люди годити москалям, як чиракові в роті. Тай чому не погостити, коли є чим? І вовк кажуть, не такий лютий, як не голодний.

За сніданком москаль розбалакався.

Казав, що українці багато самі завинили, бо дуже неслухняний народ.

(Дальше буде).

[28]) Столбові дворяни — родова шляхта московська; назва, здається, від того, що імена тої шляхти списували за рядом на довгих паперах, і ті папери склеювали, що вони були як стовпи (моск. столбы) довгі.

[29]) Експедиція, розуміється, — карна, виправа з карами.

НА РІЖНІ ТЕМИ

„ПРОПОВІДЬ СТРАХУ"

Підчас коли преса цілого краю піддержує становище президента Рузвелта, висказане в його вівтірковій промові, завзятий ізоляціоніст сенатор Гвілер далі проповідує проти президента.

Згадану промову президента Гвілер називає проповіддю страху.

За словами сенатора Гвілера, президент проповідує досі війну. Щоб доказати, що президент проповідує страх, сенатор домагається від президента сказати, що американська армія нічого не варта.

Чи не нагадує сенатор собаку, що пустилася в погоню за своїм хвостом?

НЕМА СТРАХУ?

Італійська преса запевняє італійців, що президентова промова не має найменшого значіння. Мовляв, у ній нема нічого нового. Все сказане призначене для американців.

Це виглядає на відому пригоду тих двох, що найшли рушницю і, нічого на рушниці не розуміючи, стали тягати за курки.

Що скаже ця преса, як промова американського президента покажеться набитою рушницею?

„ТОРГОВЦІ ВІЙНОЮ"

Нема найменшого сумніву, що президент Рузвелт хоче не допустити не лише до програної Злучених Держав, але й до програної для Великої Британії.

За це противники його політики називають його „вормонгер-ом", себто закидують йому стремління до війни.

Замітна називанка, бо чи якраз так не називав Гітлер кожного політика, що остерігав перед можливістю нападу Німеччини на його край?

ФАШИЗМ В АМЕРИЦІ

Відомий „колюмніст" Вестбрук Пеглер вірить, що як Гітлер переможе Британію, Злучені Держави стануть теж явно фашистівською або націстичною державою.

Наскільки Пеглер показує він собі того не бажає. Одначе, ледви чи можна це сказати про тих усіх, що на їх думку, Британія мусить програти.

НЕ МОЖЕ ТУТ СТАТИСЯ?

Балачки про можливість фашистівського перевороту в Америці можуть виглядати чистою фантазією. Як можливо представити собі, щоб американці втратили свободи до котрих вони привикли?

Одначе в Америці вже були зовсім удачні спроби завести щось в роді фашизму в поодиноких місцях, ба навіть стейтах. Найголоснішою з усіх була спроба Гуї Лонга, диктатора стейту Луїсіяни. Коли йде справа за нібито навиклих до свобід американців, то нюорлінський журналіст Гарнет Кейн стверджує, що американці проявили повну байдужність до тих свобід, одідичених по своїх предках.

КОМУ ТЕЛЕГРАФУВАТИ

Відділ „Комітету Оборони Америки через допомогу Аліянтам" у Рокфорді, в стейті Ілінойс, виступив з думкою, що люди, які роблять мир і телеграфують свої домагання до президента Рузвелта, щоби він здержав війну, повинні телеграфувати до Гітлера.

Радить між іншим теж, щоб на адресі Гітлера подавано: „вормонгер" Но. 1". У такій телеграмі наприклад можна би написати: „Сповніть пане, свою обіцянку й перестаньте кидати бомби на жінок і дітей і відкриті міста й безборонні села. Зверніть усі забрані краї, котрі ви обіцяли не забирати. Виконайте свою обіцянку, дану німецькому народові, що не буде війни..."

Це очевидно порада на випадок, якби хтось уже завзявся на телеграфування. Хто бачив кілька днів тому фотографію одноднeвної почти президента Рузвелта, зложеної з 10,000 посилок, той відай вилікується з тої недуги, що заставляє людину по всякій дрібній події бігти до телеграфічного уряду.

ВЕЛИКІ АВТОРИ Й ВЕЛИКІ БАГАЧІ

Майже в той самий час появилася на книгарському ринку книжка Метисена про пятьох великих американських авторів і книжка Джана Т. Флина про найбільших американських багачів.

Коли взяти під увагу, що автори тому вважаються великими, що вони створили за свого життя твори штуки, які мають у собі велику нутрішню живучість і здібність впливати на народ, то можна би сподіватися, що читання про них буде певно багато цікавіше, ніж читання про людей, які за своє життя тільки й робили, що загрібали маєтки.

Та, на скільки можна судити з відкликів критиків про ці дві книжки, критики находять книжку про багачів багато цікавішою, ніж книжку про великих авторів. Може тому, що звичайні товчки поведінки в багатих людей багато ближчі кожній людині, ніж товчки поведінки великих авторів. Ми можемо вдавати, що ми великими авторами цікавимося, але в суті річей наш інтерес до них відай не такий глибокий, як ми вдаємо.

МІЛІОНЕРКА В ЖИТТІ

У Книжці Флина про найбільших багачів Америки наприклад описується таку сцену: До одного торговця земельою („ріел-естейтом") у Ню Йорку заходить жінка, одіта так бідно, що молодий послугач каже їй: „Нам більше слуг до чищення канцелярії не треба". Жінка відповідає: „Я — Геті Грін. Я приходжу поговорити про пів-міліонову позичку, котру ваша фірма хоче затягнути від мене".

Так виглядала найбагатша жінка Америки, що одідичила міліон долярів і розробила його до сто міліонів долярів, а як мала сто міліонів долярів, то все ще ходила в капелюсі, що його купила десять літ тому. Вона довела жадобу зарібку до хоробливого ступня. Вона не любила розставатися з найменшою монетою.

ПЧОЛА В МЕТРОПОЛІЇ

Гелен Ворден, співробітниця нюйорського щоденника „Ворлд-Телеграму", відкрила в Ню Йорку кілька пасік. Одну з них має д-р Бек на Іст 58. вулиці. Іншу Бернард Гросмен на Вест 82. вул.

Є їх видно багато, коли пасічник в повіті Бронкс мають спеціяльний союз пасічників повіту Бронкс та коли у місті є кілька бизнесменів, що займаються доставою всякого товару, потрібного пасічникам.

Три річи замітні передовсім у цій справі. Перше, як пасічники вспівають завести пасіку в такому великому місті, де так мало піль і квітів? Друге, як привикають до пчіл міщухи, коли звичайно думають, що пчола жалить не слабше гадюки? А найважніше з усього, як потрапляє це мале створіння приноровитися до життя в великому місті, з масою людей, з великими домами, рухливими вулицями, неприємними смородами?

ФАРМЕРСТВО І КАМПАНІЯ ЗБРОЄННЯ

Часопис „Ню Йорк Таймс" цілий час поборював законопроект, на основі якого уряд поміг би фармерам піднести їх ціни бодай приблизно до тої висоти, а властиво до тої покупної вартости, яку вони мали в роках перед першою світовою війною. В тих давних часах фармер міг числити на певний зарібок. Він знав, скільки його бушель, чи вагон пшениці, може купити ріжних фабричних виробів, машин, насіння, погною і т. п. Пізніше ціни на фармерські продукти справді пішли дещо вгору, але ціни на фабричні міські вироби пішли ще більше вгору, так, що ріжниця відійсності вийшла фармерам на шкоду. Вони довший час добивались у конгресі ріжних полекш від уряду, щоб бодай приблизно добитись старого відношення в цінах, чи як це вони по англійськи кажуть — „париті", до міських продуктів. Їх мрією було добитись бодай 85 відсотків цього передвоєнного відношення цін. Бо фармерство, головно в перших роках кризи, яка серед фармерства появилась ще перед 1929 роком, відчувало на собі великий тягар нерівности цін. Вслід за тим воно задовжувалось, десятки тисяч фармерів тратили фарми, і, загалом, фармерство корчилось, а міліони людей товпились з землі до фабрики.

Уряд президента Рузвелта кількома наворотами давав фармерам допомогу. Ця фармерська політика уряду була навіть в свій час сформована в так звану „Агріколчурел Аджостмент Адміністрейшен", яку опісля опрокинув найвищий Суд як неконституційну, бо вона накладала на фармерів обовязок поменше продукувати фармерських продуктів, щоб в той спосіб підносити на фармерські продукти ціни. А такий примус заборонила конституція. Опісля уряд всеодно давав фармерам поміч у виді ріжних позичок, а також заплат за необроблену посівну площу, чи за невиховані домашні звірята і птицю. Ця політика, яка заохочувала фармерів до непродуктивности, знаходила серед широкого громадянства гострих критиків. Бо дійсно здавалось, що вона не має глибших моральних узасаднень.

Всетаки вона була звернена до того, щоб помогти фармерам, скріпити фармерський стан і бодай спинити відплив фармерів до міста, коли вже не заохотити міських робітників, щоб поселились на землі.

В останнім законі, що отсе ухвалили його обі конгресові палати і який на днях підписав президент, передбачується для фармерів позички на конто їх фармерських зборів, у висоті 450 міліонів долярів. Маючи до диспозиції ці державні позички фармери не будуть дуже тиснені своїми приватними довгами й будуть так орудувати своїми плодами, щоб за них дістати більші ціни. Зріст цін на фармерські продукти внаслідок цих позичок зросте на десять відсотків.

З цього приводу „Ню Йорк Таймс" висловлює своє крайне огірчення і каже, що президент рішуче повинен був відкинути цей закон. Цеж дасть фармерам змогу заробляти добрі гроші на кампанії збороєння, каже „Таймс". Що більше, це уневажнить ці підвишки заробітних плат, які тепер дістали робітники по містах і з черги заставить робітників домагатись ще вищих заробітних плат. Це матиме сильні інфляційні стремління і буде ударом в кампанію збороєння!

Згаданий часопис частинно має рацію. Але лише частинно. На дальшу мету його погляди є неправильні. Бо для національної военної готовости треба конче, щоб фармерський стан стояв кріпко на ногах. Харчі в війні мають таке саме значіння, як амуніція для сталевих машин. Без амуніції гармати, повзи, кріси і скорострілі, нічогісько не варті. Їх можна віддати дітям на забавку. Також без харчів нація не видержить тяжких завдань війни і заломиться.

А щоб ті харчі були в достаточній мірі, треба фармерів поставити на ноги, треба дати їм змогу висвободитись фінансово від тої залежности супроти міста і фабрики, в яку вони від закінчення попередньої світової війни попали. Коли ціни на фармерські продукти не будуть зростати, а ціни на міську працю і міські продукти будуть зростати, то це значить, що кампанію збороєння нація хоче перевести коштом фармерства. Мовляв, міські робітники зорганізовані в сильні юнії. Вони мають таку силу, що фабрики мусять перед ними уступати і підносити їм ціни. Але ви, фармери, будьте такі добрі і патріотичні, не домагайтесь підвишки цін на свої продукти, бо це озлобить міське населення і воно захоче ще вищих плат. Отож, ви продавайте свої продукти далі по старих цінах, в імя патріотизму, в імя кампанії збороєння!

Коліж бо таке ставлення, навіть колиб його фармери добровільно приняли, доведе фармерів до банкроцтва і вони, з патріотизму, підуть на жебри. Бо машини, насіння, расові звірята, навози і т. п., не числячи вже їх власної одежі й інших речей щоденної потреби, які вони мусять купувати в місті, дорожіють. А ціни на їх продукти стоять на місци!

Напочатку війни і тепер, представники фабрик і банків нераз говорили, що вони для нації все готові віддати. Проте, вони домагались добрих зарібків і добрих відсотків для себе, бо казали, що ці зарібки і відсотки від капіталів зроблять їх фабричні заведення і фінансові інституції живими. Вони притягнуть багато свіжих людей зо свіжими капіталами. Коли не буде зарібків, казали вони, то хто схоче будувати нову фабрику, чи поширяти стару? Хто схоче купувати уділ у фабриці? Хто схоче в банк вложити гроші, щоб їх опісля можна було дальше заставити до праці?

Їх аргументація, в великій мірі була правильна. Але точнісько тої самої аргументації тепер уживають фармери. Та на їх адресу говориться вже що інше: „Це не патріотично", це удар в кампанію збороєння"!

Фактично фармерство вже давно повинно було дістати від держави всякі можливі піддержки, щоб воно могло стати на ноги. Неплатність фармерства причинилась у великій мірі до цеї кризи, що триває вже поверх десять літ. Бо неплатність фарм знехотила людей від фармерування. Люди почали масово покидати землю і втікати до міського життя. Це приспішило урбанізацію населення. А міське населення, як знаємо, вцілості залежне від зарібних плат у якихось приватних заведеннях, чи в уряді. Коли прийшла криза серед того міського населення знайшлися десятки міліонів безробітних. Ними мусів заниматись уряд, бо на міськім камені вони не могли ніяк проіснувати.

Якби уряд був рятував у початках кризи, ще перед 1929 роком, фармерство, американське місто не булоб набрало таких роздутих форм. Далеко більший відсоток населення був би залишився на землі. Щобільше, можна булоб повести таку економічну політику, яка своїми зарібками булаб приманювала людей з міста на фарми. А фарма далеко скорше абсорбує в собі безробітних, ніж місто. Бо навіть серед кризи людина на лоні природи знайде якусь працю, яка дасть їй бодай можливість не голодувати.

В нинішних напружених часах, в яких кожна суспільна верства закликає якусь іншу верству до посвят в імя „національного збороєння", булоб шкодою для цілої нації, якби фармерство потерпіло. Фармери не можуть організуватись так, як міські працівники. Тому вони повинні зазнавати тим більшої опіки з боку уряду.

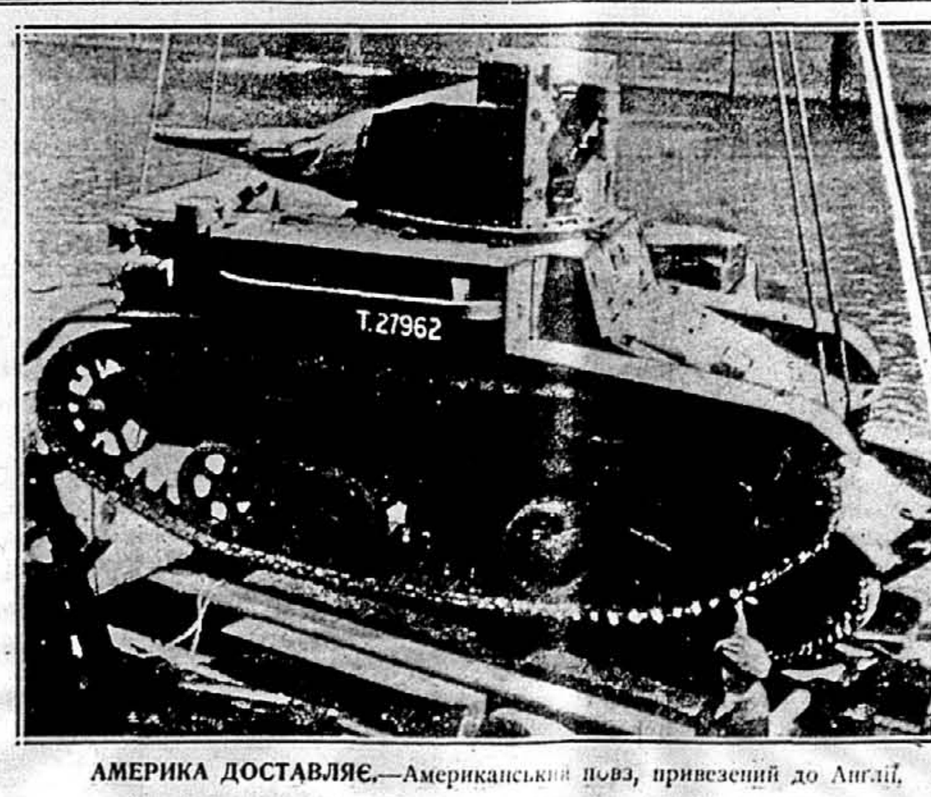
ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

З Канади. — Листи запитуючих у справі дописів про те, що діється на Західній Україні, відіслано куди слід.

ПІДПИРАЙТЕ СВОЇХ БИЗНЕСМЕНІВ.

ІСТОРИЧНА ПАМЯТКА ЗБОМБАРДОВАНА.—Німецькі летуни розбили будинок центрального карного суду в Лондоні, що вважався гарною памяткою англійської архітектури.

АМЕРИКА ДОСТАВЛЯЄ.—Американський повз, привезений до Англії.

(Продовження зо ст. 2-гої)

Очевидець про те, що діється в Зах. Україні

кооперативи, та навпаки, скільки за це належиться їй „фабричних продуктів", які ми вичислили вище. Селянин, який, не має власної корови чи курей, не може купити в кооперативі яйце чи грудку масла. Він мусить іти 10—15 кільометрів до міста, де на торзі купує в другого українського селянина. Часто крамарі, що є місцевими людьми, помагають людям в той спосіб, що продають „задніми дверима" біднішим селянам потрібний набіл чи яйця. Але горе такому, якщо його прилапає НКВД чи міліція. Такого „ворога совєтського народу" та „шкідника" беруть негайно до суду та засуджують на високі тюремні кари, а бували випадки, що й на кару смерти.

На селі відчувається також великий брак палева. Вугля не довозять, а дров нема де купити. Всі ліси, дідичівські церковні, монастирські чи селянські „удержавлено" зараз по приході совєтських окупантів. Люди радять собі в той спосіб, що копують в зрубах напів згнилі пні та тим палять. Часто крадуть з лісів, які бережуть совєтські побережники. Бували випадки, що надто ревних побережників знаходили замордованими в лісі.

Приватні склепи цілком позникали, як постепенно зникає навіть само слово „приватний". Та проте є ще приватні не-українські склепи, які спекулюють в той спосіб, що дістають товари з районових чи областних союзів кооператив по нижчих цінах і продають їх на „чорній біржі". Це саме мається також з приватним дрібним промислом як кравецтво, шевство, і ін. Большевики накладають на них такі великі податки, що такий підприємець мусить чимскорше звивати свій інтерес. А крім того ще є він у постійнім страху, що може попасти в Сибір чи Туркестан за свою професію.

Мій товариш, що працював у фінвідділі, переказував мені, як большевицька влада нищить всіх приватників. НКВД кличе до себе такого приватника та каже йому підписати заяву, що він годиться, якщо не заплатить податків, все його майно конфіскується державою, а його самого віддається під суд. Такий приватник не має можности відмовитися від підпису такого документу. Та НКВД не назначує речинця чи дати, до якої податок має бути заплачений. Опісля вони самі вже без повідомлення приватника, назначують скоршу дату. Вислід такий, що забирають з корінем все його майно та часто й самого приватника. Його судять т. зв. „показовими судами", цебто публично, лаючи його найгіршими назвами, а потім, для „прикладу", засуджують на заслання чи тюрму.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

ІСТ ГЕМСТЕД, Н. Й.

Організаційні збори.

Дня 8. травня ц. р. на зборах нашого товариства Запорожської Січи, від. 327 У. Н. Союзу, на які зібралися численно члени відділу, організатор Союзу, п. В. Загаєвич, виголосив такий гарний доклад про наш Союз, що всі приявні, які ще не вписали своїх дітей до Союзу, рішили це в найближчім часі зробити. Та на жаль, коли прийшлось виконати цю постанову, то не всі це зробили. Лише частина це виконала, а саме: Йосиф Душенчук вписав свою дружину і хлопця Івася. Андрій Душенчук вписав свою замужню дочку Степанію. Перес та внука свого — Тому Душенчука, а також невістку Гелину Душенчук. Михайло Кирич вписав до старших сина Андрія і Алберта Камілія Шовета. Пані Марія Ярманюк записала свого мужа. Але це все замало.

Організатор п. Загаєвич представив нам все якслід і всі ми рішились виконати постанову та записати свою рідню до У. Н. Союзу. Тому треба це виконати. Хто ще не виконав цеї постанови, повинен це обовязково зробити впродовж місяця червня. Тим дамо доказ, що вміємо додержувати своєї постанови і вміємо шанувати та цінити наш Союз. Бо всі ми вже добре переконані, що нема для нас кращої і ліпшої організації, якою є Батько Союз. Прошу всіх тих, що ще не вписались, звертатись до мене, а я поробло дальші старання, щоб приняти їх до Союзу. Ще до кінця цього року мусимо дотягнути число членів нашого відділу до якої сотки.

Михайло Кирич,
секр. фін. Укр. Зап. Січи, 327 в. У. Н. С.

Олена Вестермарк*).

ЩАСТЯ

Марина була головним рухом на приходстві, наче одно з тих сильних, одначе невидних коліс, якому не вільно зупинятися, бо в тійже хвилині станув би ввесь варстат.

Пастор був старий і ніколи не мішався до господарства, його жінка слабовита, вічно лише думала про здоровля; діти розійшлися по світі: одні осцували домашні огнища, інші, як хлопці так і дівчата кінчили ще студії.

— Родина наша належить до тих родів, у яких традиційно науку вище цінять ніж гроші й де звання пастора або учителя з батька на сина переходить — любив говорити пастор, одначе потім зітхав легко, бо таке йому найчастіше приходило на думку, як треба було висилати гроші синам і дочкам — студентам і студенткам університету у Гельсінгфорсі.

Марина виховалася на приходстві. У голодовому році (1867-1868) прийшла знад ботнійського заливу з винужденілою гурмою людей, що йшли на південь за хлібом. Її батьки, заморені голодом, мучені горячкою, не могли вдержатися на ногах, упали на порозі приходства, щоби, не зважаючи на всі старання та рятунок, не піднестися вже більше. Марину вдалося вдержати при житті й вона вже осталася на приходстві. Бо деж мала подітися сирота?

Спочатку обходилися з нею як з рідною дитиною, та небаром мусіла взятися до праці, як доросла особа, хоч пасторові діти, що були в її віці, не робили нічого, як приїздили на вакації. Марина не мала бути ніколи дитиною. Дитяча веселість і повнота життя даремне шукали виходу в неї. Коли забулася та стала скакати й бавитися з іншими дітьми, зараз пасториха напоминала її:

— Це направду стид, щоби така велика дівчина бавилася, наче дитина!

Так то це свіже, молоде, веселе сотворіння, на жаль, занадто скоро підпало під ярмо праці й неволі.

Спочатку була при домашній птиці, та небаром заняла почесніше становище. Горяча східно-ботнійська кров плила в її жилах і штовхала її до праці. Навчилася багато дечого, про що з книжок не довідалася, бо книжкове знання було доступне лише для пасторових дітей. Не доцінювали теж якслід її умового розвитку, не хвалили теж за працьовитість, із якою бралася до всякої праці, лише постепенно стала конечною на приходстві. Як раз виїхала на тиждень, здумілися всі, так відчули її неприсутність на кожному кроці. Пастор вештався по всій хаті та був із усього невдоволений. Ввесь тягар господарства впав на його хоровиту жінку, а молодь бачила, що все йшло наперекір. На щастя Марина вернулася і ті невигоди пропали відразу, як розходиться мряка, розігнана раннім вітром. Все пішло знову легко й нікому не перейшло через голову спитатися, чому воно так.

Мала, бліда, утла колись сирота виросла в безупинній праці на струнку, гарну, кремезну дівчину, з ясним, кучерявим волоссям, хоч як його причісувала гребенем, тож не дивота, що „Марина з приходства" очаровувала хлопців у всьому селі.

Марина не викручувалася ніколи від праці, ніколи й на думку не прийшло їй, скільки годин працює. Робота горіла в її руках, знала про все, що діялося дома й поза домом, а при тому була сильна та в жаркий літній день могла парубка заступити в полі, що зрештою багато жінок у тих сторонах уміє.

Молода та здорова, тож не дивота, що була весела. Гострутова до кожної забави, не струджена в танку, в неділю вечором виспівувала на гойданці, аж гомін ішов лісом.

Не дивота, що багато хлопців залицялося до неї, мабуть навіть багатий господарський син сватав її. Та всім дала гарбуза. Аж нараз ні з цього ні з того ця гарна вродлива Марина закохалася в якомусь поганому, непоказному хлопцеві. Де і як вони зазнайомилися, ніхто не знав. Іван не був навіть із її села, був то якийсь зайда, що не знати відки й коли прийшов. Загалом думали, що в тому скривається щось недоброго, бо селяни все підозрівають усе, що для них чуже й невідоме. Виглядав на молодика, мав лагідні спокійні очі, тяжкі неповоротні рухи, коли не був сердитий. Колиж випив хочби тільки дві чарки, був сердитий і хапав за ніж.

Того гострого ножа „пууко" вмів уживати дуже зручно, чи в бійці чи в різбарстві, бо по фаху був різбар. Таких гарних різьб не бачили ще в селі. Шафа, що її вирізьбив Марині на заручини, то був справжній твір мистецтва.

Та попри це був то гульвіса й нічого доброго, лінивий, не любив праці, не вмів навіть вистаратися роботи, ані теж зробити на час замовлену роботу.

Ніхто не міг зрозуміти, чому Марина сподобала собі того гульвісу. Доскулювали їй, а навіть сам пастор відчував обовязок перестерегти її, бо люди часто бувають засліплені та згадував, яке тяжке буває життя, коли пара недібрана.

Марина мовчала вперто. Що думала ніхто не знав, та що щось роздумувала над якоюсь постановою, це кожний запримітив, бо зблідла тай не всміхалася вже так весело, не співала так радо, як колись. Бувало теж, що на хвилину опустила свої працьовиті руки, наче шукала хвилини спокою, щоби привести до ладу розбурхані думки.

Потім нараз одного дня ввійшла до пасторової канцелярії та сказала, що мусить подякувати за службу. Хоче їхати до Америки й Іван також. Спочатку кожне з них пошукає собі служби, а потім, як зазнайомляться з тамошнім життям, поберуться і там поселяться.

Сказала те все одним духом, наче боялася, щоби чого не забула або не затаїла, колиж вкінці згадала про власну хату, голос її був такий лагідний.

Не було воно легко говорити з пастором. Його овечки приходили до нього звичайно зі страхом.

Коли пастор був іншої думки, любив удавати мов не розуміє докладно в чому річ, надавав словам іншого значіння, допитувався, досліджував, аж вкінці зовсім що іншого вийшло з розмови, ніж те, що йому хотіли сказати. Коли довів справу до того, до чого хотів, починав теж „ясно викладати", потім говорив свою думку про неї, бо вірив, що лише це було добре, що він радив і що лише так можна було дійти до мети. Не легко теж давав себе заскочити, а всеж Маринині слова були для нього несподіванкою. Тому в перші хвилині не міг словечка промовити. Всеж життєвий досвід і те, що мав вправу, бо все давав напімнення, вчинили, що скоро мав свою думку про еміграцію.

Сказав:

— Еміграція то велике лихо — грізний ворог пастора, краю та всього народу, це спільний ворог, якого треба поборювати з усіх сил.

Він, пастор, довгі літа боровся з тим ворогом вогненним мечем красномовности. Для підкріплення своєї думки наводив цілу низку невигід, перешкод і небезпек, що грозили емігрантам. Обовязком людини жити там, де її Господь помістив, великий чи малий, багатий чи вбогий мусить пристосовуватися до того закону, коли хоче бути щасливий, бо лише так настановлений Богом порядок у світі може вдержатися.

Вигідно розсівшися у глибокому фотелі говорив пастор палко, від часу до часу глибоко затягався димом із люлечки, а робив це звичайно тоді, коли зовсім вірив у правдивість своїх слів.

Неволя ізраїльтян у Єгипті повинна була навчити людей, що це таке неволя у чужих. А хто не хотів би в біблії шукати поради, для того хай пересторогою будуть подані в часописах описи нещасть і супротивностей, що їх стрічають нещасні емігранти. І Марина зробить найкраще, коли останеться дома! Коли Іван конче хоче їхати, то хай сам їде на зломання карку! Абож то Марині зле на парохії? Таж із малечку Марина наче у своїх.

Пастор потягнув глибоко люльку та хотів знову забратися до читання, в душі вдоволений, що сповнив свій обовязок доброго патріота та так вразумів дівчину, аби не робила дурниці а в додатку не матиме тої прикрости, що не втратить із дому такої доброї робітниці.

Дівчина, начеб це було у церкві, тихо, із зложеними руками, вислухала пасторових слів. Як він скінчив говорити, вона не привична висловити власну думку, схилила покірно голову та відповіла, що правда все мусить бути по боці о. пастора та що вона також чула, що багато нещасть стрічає людей в Америці.

А потім стала оповідати, начеб одно з другим не мало ніякого звязку, що Іван має в Америці брата, який віддавна там живе та мабуть добре поводиться йому. Тай брат обіцяв їм обоїм найти місця, а навіть купив шифкарти та вже прислав.

— Хай о. пастор зважуть, що Іван мусить їхати. Тут тягнуть його до пиятики й гулянок, хлопець мусів би змарнуватися. Чоловік, що так як він, знається на свому ремеслі, легко доробиться в Америці. Так писав брат. А служниця, яка щось уміє, так само легко найде там добре місце — це брат також писав. А як Іван матиме в руках щось певного, то зараз поберуться.

Коли це Марина говорила, дивилася на свої сильні, привичні до праці руки. З ними всюди дасть собі раду! І стояла сильно переконана, що власну долю держить у руці, а останні її слова були такі ніжні та лагідні.

Пастора так заскочило ця енергічна постанова, як і цей доконаний факт, що шіфкарти вже куплені, що не лише про часопис, а також і про люльку забув. Марина дістала звільнення зі служби „на власну просьбу", бо так було написано у похвальному свідоцтві. Свою сердитість і причини „того глупого жарту" пастор вилляв на найближчих і кілька днів був пострахом у хаті. Бо не лише виїзд Марини давався відчувати в домашньому господарстві а був теж найшкідливішим приміром для молоді, що все любить мандрівки та наново міг розбурхати еміграційну горячку, яку пастор здавна осуджував і боровся все з нею. Щоби перешкодити цьому лихові, найближча проповідь зверталася проти тих, які задля мамони, задля проминаючого добра, що його нищить іржа та міль, кидають рідний край! На основі тих слів Святого Письма пастор осуджував еміграцію.

Не дивота, що після тієї проповіді Марина почулася забутою Богом і людьми. Бо хоч із вигляду була жалілива й мала зачервонені очі, не дуже видно взяла собі до серця цю науку, бо наче свіжість поранку видніла на її лиці, а рухи її мали щось спільного з неспокійними рухами перелетних птахів, коли готовляться відлітати у вирій.

***

Місяць пізніше Марина готова до подорожі ступала на чердак великого корабля, що віз емігрантів. Ця чорна потвора, що сопіла голосно, була привязана в пристані та рівнодушно приймала свій живий вантаж.

Марина пристанула при купі вантажу та сіла на свому гарному мальованому куфрі, в якому було все, що мала. Трохи дальше Іван, чистенько зодягнений, що й не пізнати було його, стояв опертий об поруччя та дивився задуманий у далечінь.

*). Олена Вестермарк (род. 1857. р.) дуже талановита фінляндська письменниця, видала два томи новель п. н.: „Із книги студій" і більшу повість п. н. „Перемога". Деякі з її новель по-мистецьки змальовані, як нпр. „Вечірний настрій", до зображує підглянене крізь вікно домашнє життя дрібних міщан у Парижі, або „В нашому краю", де фінляндець-скептик, космополіт, признає вкінці, що осмішився своїми сатиричними поглядами на місцеві відносини. Вміє теж малювати вихі трагедії, які переживають людські душі, як нпр. у новелі „Обовязок", де залюблені і дібрані молоді люди не вінчаються, бо обоє мають обовязок, який годі мусіли би покинути. В нарисі „І таке буває" бачимо, як гарна жінка, яку замолоду окружають хлопці, з літами сходить до становища „тітки-резидентки", та й тут авторка попри сатиру дає відчути тяжкий смуток такої долі. У „Преміованій наймичці" зображує такого домашнього тирана, що нагорода за довгу службу належалася би радше господині, що її так довго держала. У повісти „Перемога" доказує, що той виходить переможно у життевій боротьбі, хто впродовж свого життя збільшив скарб любови до землі". Бо лише так ненависть і лихо можна усунути спомiж людей.

КОНГРЕСМЕН ГЕМИЛТОН ФИШ,

що дістав недавно візвання на 28-деневні вправи до війська (в карикатурі).

АМЕРИКАНЦІ ПОБОЮЮТЬСЯ НІМЕЦЬКОГО НАПАДУ

ПРИНСТОН (Ню Джерзі). — Директор бюра публичної опінії, д-р Гелоп, заявив, що на сто американців, 62 є переконані, що колиб Гітлер виграв війну, до то десяти літ нападе на Америку. 29 осіб на сто не вірить в це, а решта не має погляду.

СТАВАЙТЕ В РЯДИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЯКИЙ Є НАЙБІЛЬШОЮ І НАЙСИЛЬНІШОЮ УКРАЇНСЬКО - АМЕРИКАНСЬКОЮ ЗАПОМОГОВОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА"

ТАРЗАН, ч. 318. Знахор.

Могутнім ударом Тарзан обезвладнив свого нового напасника, опісля обох батавців витаскав на двір.

Викручуючи батавцям руки, він змусив їх слухняно ступати наперед. Ось так разом з ними він підходив до місця, де сидів сам ватажок батавців.

Старий ватажок, побачивши це, затрясся зо страху. Бо він чув чимало речей про Тарзана. Ось тепер він сам бачив його силу.

Біля ватажка був його знахор. Той ватажкови прошептав на вухо: „Не бійся, я знищу його своїми чарами, як вже знищив не одного передтим".